

„Minden magyar felelős minden magyarért” – többek között ezt az idézetet köszönhetjük Az *elsodort falu* szerzőjének, aki agilis élete alatt több politikai és irodalmi irányzathoz egyszerre tartozott, illetve nem.

Az irodalomtudomány és a történelem vegyes képet fest róla, tartották egyszerre antiszemitának és antifasisztának is.

Nem célunk ítélni, csupán röviden bemutatni azt, hogy milyen hatással lehetett Szabó Dezső az első világháború előtti években Székelyudvarhelyre. 1909-től ugyanis négy évet itt élt és dolgozott tanárként.

Kolozsvártól Udvarhelyig

135 évvel ezelőtt, 1879. június 10-én született a huszadik század első felének egyik legellentmondásosabb, vegyes megítélésű magyar prózaírója. **Szabó Dezső** Kolozsváron, a Felsőszén utcában jött a világra, elég szegény családban. A református gimnáziumban érettségizett, majd Budapestre került egyetemre.

Nyelvésznak készült, nagy reménységet láttak benne, de izgága és ellentmondásos természete mind tovább és tovább sodorta, így került 1909 őszén [a székelyudvarhelyi Állami Főreáliskolába](#)

Szabó Dezső magyar-francia szakos tanár volt, és igen magas szinten bírta a francia nyelvet, többször járt Párizsban, illetve személyesen ismerte a budapesti, akkori nagy magyar írókat, költőket, újságírókat, Udvarhelyről is gyakran vonatozott Pestre.

„...én aztán messzebb áradtam”

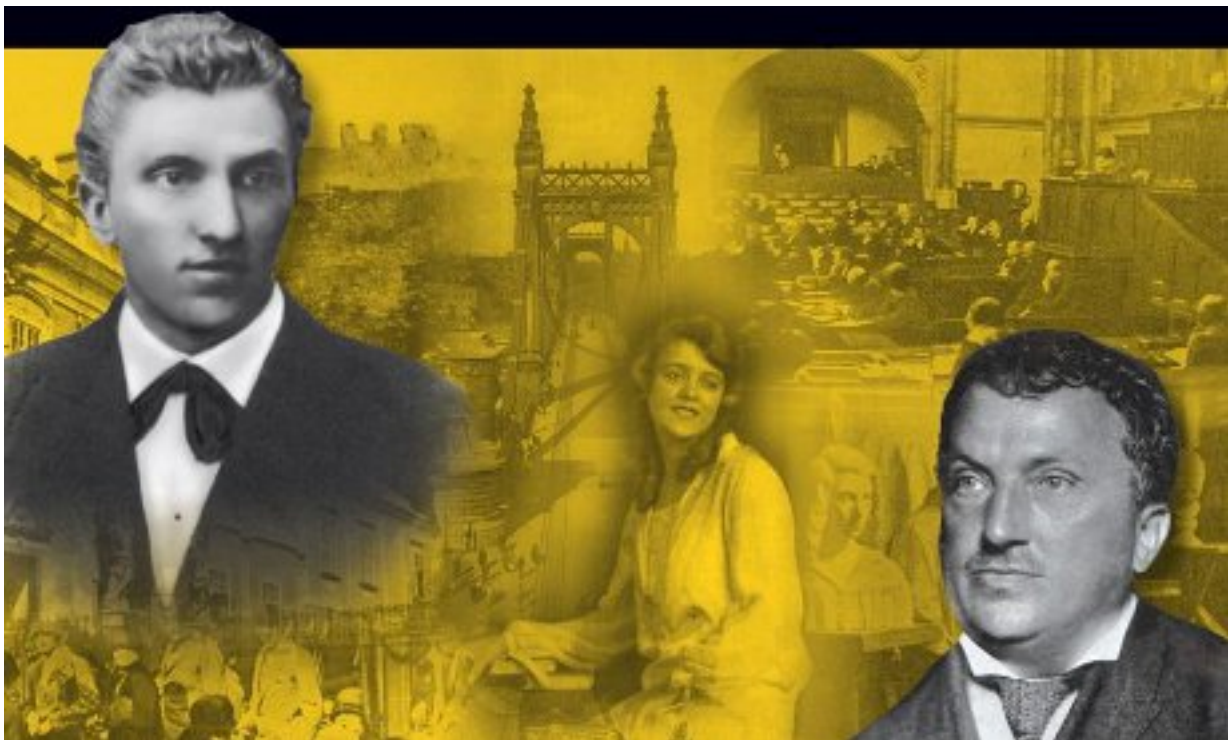
Ami a Székelyudvarhelyen való négyéves tanárkodását illeti, a legtöbbet az *Életeim* című önéletrajzából tudhatunk meg – nyilván, kortársai teljesen más képet festenének az ifjú tanárról.

Harminc éves volt, amikor Udvarhelyre került, és enyhén szólva nem volt egy visszahúzódó, csendes típus. Igazi bohém, nagyvilági embernek számított akkoriban: a csendes kisvároska lakói nem feltétlenül fogadták el a mindig elegáns, drága ruhákban járó, mulatozó, szőke, göndör sörényű „tanárurat”.

„Székelyudvarhely! Székelyudvarhely! Kicsike székely városka, apró emberfészek, melyben az oda száműzött nagy madár négy évig verdesett fiatal szárnyaival, ahol már lemondott a szabadulás lehetőségéről, a végtelen horizontok hívásáról: azután, hogy otthagyhattalak, milyen kedvessé otthonosultál az emlékemben! (...)

A sétatér egyik oldalán folyt a Küküllő, mikor vize volt hozzá, ami nem mindig történt. (...) Ketten voltunk a kis város szertelenje, de én aztán messzibb áradtam." – írja városunkról és magáról.

Mint az írásból vastagon kitűnik, Szabó Dezsőnek egy kis egóért bizony nem kellett a szomszédba mennie. Magyarországi kortársai, irodalmi munkáinak kritikusainak visszaemlékezései szerint sem volt egy egyszerű eset.

Székelyudvarhelyi tartózkodásakor történt, hogy a középiskolai tanárok több megbecsülést követeltek az akkori minisztériumtól, s a tiltakozó levelet éppen ő fogalmazta meg, amiben többek között ez a híressé vált mondat is áll: „De meg kell gondolni, hogy a Himnusz éhes

hassal csak egy bizonyos ideig lehet énekelni."

A kiáltvány annyira jól sikerült, hogy maga **Tisza István** válaszolt rá, majd Szabó viszontválaszát a Nyugat hozta le 1911-ben. Egycsapásra ismert ember lett, holott szépirodalmat még nem nagyon írt – ezért persze fegyelmit kapott.

Dezső úrfi, a botrányhős

Nemcsak ezért: Szabó négyéves udvarhelyi tartózkodása alatt rengeteg olyan dolgot tett, ami – ahogy ő is leírja – nem feltétlenül felelt meg az akkori társadalmi normáknak. Az még igen, hogy harminc-harminckét éves fejjel 16-17 éves lányokat csábított el, aminek egyébként örültek is a lányok szülei, hogy szemük fénye „Dezső úrfival” jár.

Annak például nem nagyon, amikor a Kossuth utcán végigvonuló disznócsordát lakása ablaka alá (a Flórián-házban lakott) csődített úgy, hogy rohadt almákat engedett le az ablakból spárgán, és iszonyatos sivalkodást idézett elő.

Diákjai imádták: azon kívül, hogy kitűnő pedagógus volt, nagyon sokszor rendezett tivornyákat lakásán vagy „Cumó néninél” - a hölgy kocsmája valahol a mai Kossuth utca alsó részén lehetett.

A tanulókkal rendszeresen kirándult a környékre, de olyan is előfordult, hogy a lakásában tartott „bulin” a cigányzenekar háromszor húzta el a Marsellaise-t, amit az ablaka alá csődült tömeg is velük együtt énekelt. Máskor a trágyaszállító kocsisokba kötött bele a Kossuthban, vagy éppen az utca kirakatait összecserélgette alispán barátja vállain ülve.

Adyt ő focizta be Udvarhelyre

A székelyudvarhelyi éveit leíró részek között Ady Endréről és a Szabó által nagyon lenézett pesti baráti társaságáról is ír: „Igen sokszor megjátszotta a teljesen elázott embert, csak hogy durvaságokat mondhasson a körülötte levőknek. Néha, megfelelő környezete kedvéért, adta a modern intellektuellt és beszélt agytrust-finomságokat. Ezt a pózát bírtam a legkevésbé.”.

A tragikus vég

Szabó Dezső később, az első világháború után lett befutott író *Az elsodort falu* című regénnyel, utána folyamatosan jelentek meg munkái, illetve saját folyóirata is volt

Lúdas Mátyás
címmel.

1945. január 13-án halt meg Budapesten, a József körút 31. szám alatt – itt élt a város ostromakor, 65 évesen itt írta a befejezetlen önéletrajz utolsó, ránk maradt részeit.

Naponta ment le az óvóhelyre, éhezett – a feltételezések szerint legyengült, éhen halt, de olyan verzió is van, hogy valamilyen fertőző betegséget kapott el, és az ostromlott városban gyógyszer nem lévén, szervezete nem bírta ki a betegséget.

[Szabó Dezső emlékezete](#) - a városi könyvtárban tartott előadásról. A városi könyvtárban tartott előadásról. A városi könyvtárban tartott előadásról.